

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 71/2002 vp**

Hallituksen esitys hautausoimilaiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 22 päivänä lokakuuta 2002 lähettäessään hallituksen esityksen hautausoimilaiksi (HE 204/2002 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiaSTA lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Matti Lahtinen ja ylitarkastaja Joni Hiitola, opetusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Tuula Majuri, oikeusministeriö
- puheenjohtaja Erkki Hartikainen, Vapaa-ajattelijain Liitto ry.
- professori Mikael Hidén
- professori Teuvo Pohjolainen
- professori Martin Scheinin
- professori (emeritus) Juha Seppo.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi hautausoimilaki, jolla korvataan nykyisessä uskonnonvapauslaissa olevat säännökset hautausoimesta ja täydennetään nykyisin osin puutteellisia säännöksiä. Lailla pyritään edistämään uskonnon ja omantunnon vapauden käytännön toteutumista hautausoimessa ja turvaamaan vainajan muiston kunnioittamiseen liittyvien pieteettinäkökohtien huomioon ottamista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2003.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotuksella todetaan olevan liittymäkohtia erityisesti uskonnon ja omantunnon vapauteen sekä yhdenvertaisuuteen. Lisäksi krematoriota koskeviin säännöksiin liittyy perustuslain 124 §:n tulkintaa. Hallitus on pitänyt aiheellisena esityksen saattamista perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, vaikkakin lakiehdotus voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hautaaminen

Hautaaminen valtiosääntökysymyksenä. Vainaja ei ole Suomen perusoikeusjärjestelmässä perusoikeuksien subjekti. Hautaaminen vakaumusta loukkaamatta ja ilman syrjintää muodostuu tästä huolimatta perusoikeuskysymykseksi. Henkilö saattaa nimittäin elinaikanaan haluta suorittaa oikeustoimia kuolemansa varalta esimerkiksi hankkimalla itselleen ja perheelleen hautapaikan, missä yhteydessä hän on perusoikeuksien subjekti. Vainajan hautaaminen tämän vakaumusta vastaavasti ja ilman syrjintää on usein perusoikeuskysymys elossa olevien perheenjäsenten näkökulmasta, erityisesti näiden kuuluessa samaan uskontokuntaan kuin vainaja. Merkitystä on lisäksi sillä, että perustuslain 1 §:n 2 momentin säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta ulottaa vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden kohteluun.

Oikeus hautasijaan. Yleisten hautausmaiden ylläpitäminen on lakiehdotuksen 3 §:n perusteella evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien ja seurakuntayhtymien velvollisuus. Yleiseltä hautausmaalta on osoitettava hautasija vainajalle tämän uskonnosta riippumatta 4 §:n mukaisesti. Hautasija on 5 §:n nojalla kuitenkin pyynnöstä osoitettava erilliseltä tunnustuksettomalta hautausalueelta, joka ei saa sijaita kohtuuttoman kaukana seurakunnan tai seurakuntayhtymän alueelta.

Periaatteellisesti ongelmatonta ei ilman muuta ole, että muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulunut vainaja haudataan evankelis-luterilaisen seurakunnan hautausmaahan. Tältä osin on merkittävää, että ortodoksisen kirkkokunnan seurakunta, valtio sekä kunta ja kuntayhtymä voivat ylläpitää hautausmaata ilman lupaa (7 §), minkä lisäksi lääninhallitus voi myöntää luvan perustaa hautausmaa rekisteröidylle uskonnolliselle yhdyskunnalle ja sen rekisteröidylle paikallisyhteisölle sekä muulle rekisteröidylle yhteisölle ja säätiölle (8 §). Erillisten hautausmai-

den perustaminen ei tosin ole käytännössä rajoituksitta mahdollista. Ehdotukset kuitenkin selkeyttävät nykyistä tilannetta kaiken kaikkiaan myönteisesti ja ovat valiokunnan mielestä sopu-soinnussa uskonnon ja omantunnon vapaudesta sekä syrjimättömyydestä olevien perustuslain-säännösten kanssa.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan hallintovaliokunnan tulee arvioida, tuleeko laissa säätää jotain 4 ja 5 §:n tapaisesti siitä, keillä on oikeus saada hautasija muiden oikeushenkilöiden ylläpitämistä hautausmaista, vai saako tämä ainakin yksityisten hautausmaiden osalta jäädä enemmän tai vähemmän ylläpitäjän harkintaan.

Maksut. Evankelis-luterilaisen kirkon seurakunta ja seurakuntayhtymä voivat 6 §:n nojalla periä maksuja hautasijan luovuttamisesta, hautaamiseen liittyvistä palveluista ja haudan hoidosta. Maksusääntelyllä on merkitystä uskonnosta riippumattoman yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Tämän valtiosääntöoikeudellisen seikan turvaa 2 momentin säännös maksujen perusteiden samuudesta kaikille, joilla on oikeus tulla haudatuksi tällaiselle hautausmaalle. Säännös merkitsee perustelujen mukaan sitä, että maksuja ei voida määritellä erilaisiksi sillä perusteella, onko haudattava seurakunnan jäsen. Valiokunta kuitenkin pitää hyväksyttävänä, että maksujen perusteena otetaan huomioon jäsenyyss-aika kirkossa.

Muita seikkoja

Evankelis-luterilaisen kirkon asema. Kirkon seurakuntien ja seurakuntayhtymien näkökulmasta ehdotukset hautaamisen sääntelystä kääntyvät koskemaan sitä, onko perustuslain kannalta hyväksyttävää, että ne velvoitetaan ylläpitämään hautausmaita myös muille kuin kirkon jäsenille ja varaamaan tähän tarkoitukseen erillisiä tunnustuksettomia hautausalueita.

Kirkon julkisoikeudellinen luonne merkitsee sitä, että omaisuudensuoja perusoikeutena ei ole tällaisessa yhteydessä merkityksellinen seikka.

Kirkon maaomaisuus on historiallisesti pääosin perua kirkon julkisoikeudellisesta asemasta. Ehdotettu sääntely vastaa nykyistä, mutta tästä huolimatta valiokunta pitää 22 §:n ilmentämää periaatetta tärkeänä. Huomion arvoista on, että jos jollakin seurakunnalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta osoittaa 5 §:n mukaista tunnustuksetonta hauta-aluetta, tästä aiheutuva ongelma voidaan ratkaista seurakuntien yhteistyön avulla.

Huolimatta seurakuntien ja seurakuntayhtymien luonteesta julkisyhteisöinä tällaisella sääntelyllä voi periaatteessa olla valtiosääntöisesti oleellista merkitystä kirkon jäsenten uskonnonvapauden kannalta. Lakiehdotus on kuitenkin laadittu tästäkin näkökulmasta arvioituna tavalla, joka ei valiokunnan mielestä anna aiheutta valtiösääntöoikeudellisiin huomautuksiin.

Krematorion ylläpitäminen. Läänihallitus voi 17 §:n nojalla myöntää luvan ylläpitää krematoriota. Luvan voivat saada ne julkisyhteisöt, joilla on hautaustoimilain mukaan velvollisuus tai oikeus ylläpitää hautausmaata, ja ne yksityisoikeudelliset yhteisöt, joille voidaan myöntää lupa hautausmaan perustamiseen. Luvanvaraisuus on perusteltu tällaisessa yhteydessä, jossa pykälän 2 momentin mukaisesti ei lisäksi ole kysymys elinkeinotoiminnasta. — Valiokunta huomauttaa, että ehdotuksen 8 §:ään viittaava kohta

on kirjoitettu tavalla, joka voi jättää epäselväksi uskonnollisten yhdyskuntien ja niiden rekisteröityjen paikallisyhteisöjen aseman mahdollisina luvansaajina.

Krematoriotoimintaa voidaan pitää osana hautaustointia, joka puolestaan on vanhastaan seurakunnille ja seurakuntayhtymille kuulunut julkinen tehtävä. Krematorion ylläpitäjä ei saa 18 §:n 2 momentin johdosta luovuttaa tuhkaa, jos on perusteltu syy epäillä, että tuhkaa käsiteltäisiin hautaustoimilain säännösten vastaisesti. Ylläpitäjän on pidettävä rekisteriä tuhkauksista ja merkittävä siihen ilmoitukset tuhkan sijoituksesta. Sääntely on merkityksellinen perustuslain 124 §:n kannalta siltä osin kuin krematoriota ylläpitää rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta tai sen rekisteröity paikallisyhteisö taikka yksityinen yhteisö tai säätiö. Lakiehdotuksesta ei ole valiokunnan käsityksen mukaan huomautettava perustuslain kannalta, kun etenkin otetaan huomioon 18 §:n 3 momentin ja 27 §:n 2 momentin säännökset.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavalisen lain säätämisjärjestyksessä.

PeVL 71/2002 vp — HE 204/2002 vp

Helsingissä 29 päivänä tammikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Paula Kokkonen /kok	Johannes Leppänen /kesk
vpj.	Riitta Prusti /sd	Pekka Nousiainen /kesk
jäs.	Tuija Brax /vihr	Heli Paasio /sd
	Klaus Hellberg /sd	Osmo Puhakka /kesk
	Esko Helle /vas	Pekka Ravi /kok
	Jouko Jääskeläinen /kd	Markku Rossi /kesk
	Saara Karhu /sd	Ilkka Taipale /sd
	Marjukka Karttunen /kok	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.